

Nr 363.

Av herr **Holmström**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående aktieteckning i Norrbottens Järnverk Aktiebolag.

När i Kungl. Maj:ts proposition nr 305 hemställes, att riksdagen må till Norrbottens Järnverk anvisa ett investeringsanslag av 8 milj. kronor för uppförande av en tredje elektrisk masugn och ett thomasverk, har detta skett med utomordentligt stor tvekan. På s. 30 i propositionen anför handelsministern exempelvis: »Det kan naturligtvis icke förnekas, att en investering av ytterligare ett antal miljoner kronor i Norrbottens Järnverk innebär vissa risker. Ingen kan med säkerhet garantera, att produktionen blir räntabel.» I slutet på samma sida understrykes osäkerheten ytterligare med följande uttalande: »Väl är det mycket möjligt, att detta företags räntabilitet icke blir så god som dess tillskyndare hoppas . . .»

Det starkaste skälet för utförande av den föreslagna utvidgningen skulle vara, att man genom en tredje tackjärnsugn skulle kunna få ett tillskott i tackjärnsproduktionen för år 1946, då landets lager beräknas ha nedgått till en så låg nivå, att produktionen av järn och stål under år 1946 ej skulle kunna uppgå till samma storleksordning som under år 1945. I denna fråga kan i anslutning till industrikommissionens yttrande anföras följande:

Den ifrågasatta tredje ugnen torde icke kunna komma i drift förrän i början av 1946 och kommer densamma sålunda ej att bidra till en förbättring av tackjärnsförsörjningen förrän under detta år. Produktionen beräknas uppgå till 30 000 ton per år varigenom sammanlagda kapaciteten vid järnverket under 1946 beräknas till 90 000 ton. En ytterligare ökning av kapaciteten kan ifrågakomma därest nu beslutade förreduktionsanläggning visar sig ge ett tillfredsställande resultat. Enligt gjorda beräkningar kan i bästa fall en produktionsökning av cirka 50 % per ugn ernås. Därest samtliga ugnar kompletteras med förreduktionsverk, vilket torde kunna ske inom den tid som erfordras för uppförande av den tredje ugnen, skulle sålunda en marimal totalkapacitet av ca 135 000 ton per år kunna uppnås. Denna siffra bör jämföras med den totala importen av tackjärn under förkrigsåren, vilken under 10-årsperioden 1929—1938 uppgick till 93 600 ton per år samt under 5-årsperioden 1929—1934 uppgick till i medeltal 122 500 ton per år. Vid en utbyggnad av Norrbottens Järnverks tackjärnsproduktion i nu nämnd omfattning skulle sålunda kapaciteten komma att ej obetydligt överstiga importen före kriget.

Emellertid bör observeras, att även om en betydande ökning av tackjärns-

produktionen sålunda är möjlig, medför den begränsade tillgången av billiga fosforfattiga lapplandsmalmer, att endast ca 20 000—25 000 ton av totalproduktionen kan framställas såsom basiskt martintackjärn, medan resten komme att utgöras av gjuteritackjärn. En så betydande ökning av produktionen av gjuteritackjärn kan för närvarande ej avsättas inom landet.

Rörande tackjärnsförsörjningen för de närmaste tvenne åren kan vidare nämnas, att industrikommissionen nyligen vidtagit åtgärder genom lämnande av vissa statliga garantier i syfte att i första hand under innevarande år och under 1945 ur befintliga hyttor få fram största möjliga produktion. Härjämte planerar kommissionen att genom användning av för kiseljärntillverkningen avsedda elektriska ugnar genom provisorisk omläggning få fram en ytterligare ökning av tackjärnsproduktionen i storleksordningen 25 000 ton per år. Denna tackjärnskvantitet skulle i gynnsammaste fall komma att produceras med användande av uteslutande träkol. Det beräknas, att produktionen bör kunna igångsättas i början av år 1945.

Upplysningsvis kan meddelas, att nyligen erhållna informationer synas ge anledning att ej helt utesluta möjligheten av import av handelsjärn under nästa år samt 1946.

Med hänsyn till befintliga lager av tackjärn inom landet samt den beräknade produktionen härav under 1945—1946 — varvid ej räknats med någon utökning av nuvarande årstillverkning i Norrbotten — torde produktionen av valsat och smitt järn och stål under 1945 kunna utökas med ca 150 000 ton samt produktionen under 1946 i stort upprätthållas på nuvarande nivå — det senare dock under förutsättning att den av bränslekommissionen utarbetade nödplanen kan utsträckas under hela året.

Slutligen framhåller industrikommissionen i sin utredning, att försörjningen med elektroder, nödvändiga för driften vid elektriska tackjärnsugnar, kan komma att bli prekär vid en längre tids avspärrning. Produktionen är bland annat beroende av ur stenkolstjära erhållet beck, vilket på senaste tiden visat sig synnerligen svårt att erhålla i lämpliga kvaliteter.

Härav framgår otvetydigt, att en tredje elektrisk tackjärnsugn ej kan bli av någon avgörande betydelse för landets tackjärnsförsörjning under år 1946, och att den med nuvarande malmbas aldrig kan fylla ett verkligt behov för landets försörjning av tackjärn, då produktionen av fosforhaltigt tackjärn måste bli större än konsumtionen. Det är därför fullt logiskt, att järnverkets ledning samtidigt föreslår, att det tidigare beslutade thomasverket, där det fosforhaltiga tackjärnet skulle kunna befrias från fosfor och omvandlas till göt, nu bör komma till utförande. En förutsättning här för måste emellertid vara, att en säker avsättning finnes för de så erhållna göten. Industrikommissionen är emellertid på denna sista punkt av en alldeles annan uppfattning än ledningen för Norrbottens Järnverk. Enligt

den marknadsundersökning industrikommissionen utfört och som citeras i Kungl. Maj:ts proposition, är möjligheten till avsättning av göt vid andra svenska järnverk ytterst begränsad, och det har av reservanterna i planeringskommissionen med skärpa framhållits, att thomasgöt och även elektro-göt i motsats till tackjärn är en mycket svårsåld produkt. De anföra bl. a.:

»Under normala förhållanden går här i landet 250 000—300 000 ton tackjärn årligen i handeln, under det att den årliga omsättningen av mjuka göt av sådan kvalitet, som skulle komma att tillverkas vid järnverket, utgör endast cirka 20 000 ton. Skulle Norrbottens Järnverk försälja hela sin produktion på den svenska marknaden, innebär detta, att även sådana järnverk, som själva äro göttillverkare och ha tillräcklig götkapacitet för sina egna färdigverk, skulle köpa göt från Norrbottens Järnverk. Innan järnverken äro villiga därtill, måste priset på sådana göt bliva så lågt att det, fritt det förbrukande järnverket, motsvarar allenast de rörliga kostnaderna för dess egen götframställning. Det torde nämligen vara självklart, att en göttillverkare icke slår igen sina egna ugnar och permitterar därav berörda arbetare för att köpa göt från ett främmande verk — såvida icke en dylik åtgärd kan motiveras av starka ekonomiska skäl. Man har därför grundad anledning förutse, att priserna på götprodukter från Norrbottens Järnverk skulle bliva hårt pressade och att mycket stora svårigheter skulle uppstå för järnverket att avsätta sin götproduktion.»

Ur beredskapssynpunkt kan ett thomasverk ej på något sätt försvaras. Enligt propositionen skola de erforderliga tvenne thomaskonvertrarna inköpas från Tyskland, varifrån leverans under nuvarande förhållanden säkerligen kommer att bli avsevärt fördröjd. Såvitt nu är känt, föreligga mycket stora svårigheter att tillverka konvertrar av ekonomisk storlek i Sverige. Om detta trots allt skulle kunna genomföras, kommer lång tid att åtgå i första hand för konstruktionsarbetet men säkerligen även för tillverkningen, varför det måste betraktas som ovisst, om ett thomasverk skulle kunna komma i drift förrän mot slutet av år 1946. Dessutom kan som bekant thomasgöt i mycket liten utsträckning ersätta de martingöt, som på grund av tackjärnsbrist ej skulle kunna tillverkas i Mellansverige. Den logiska följden av ett thomasverk måste, som även reservanterna i planeringskommissionen framhålla, vara, att järnverket även utbygges med valsverk, vilket kommer att erfordra utomordentligt stora nya investeringar och även ur andra synpunkter leda till vittgående konsekvenser.

Då det är uppenbart, att det i propositionen framlagda förslaget saknar bärighet såväl ur ekonomisk som ur beredskapssynpunkt, bör riksdagen icke bevilja medel för järnverkets utvidgning, innan en ingående, förut-sättningslös utredning verkställts beträffande det slutliga målet för det-samma, dess tillverkningsprogram och avsättningsmöjligheter.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta att med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 305 hos Kungl. Maj:t anhålla om en ingående, förutsättningslös utredning beträffande det slutliga målet för järnverket, dess tillverkningsprogram och avsättningsmöjligheter.

Stockholm den 6 december 1944.

Nils Holmström.